

З НАГОДИ ЮВІЛЕЮ КАТЕРИНИ ВІКТОРІВНИ АСТАХОВОЇ

18 березня відсвяткувала свій ювілей доктор історичних наук, професор, ректор Харківського гуманітарного університету “Народна українська академія” Катерина Вікторівна Астахова.

К.В. Астахова є ініціатором розробки та втілення в життя системи підвищення кваліфікації викладачів і співробітників Академії, програми “Кадри” тощо. Катерина Вікторівна веде активну науково-дослідну діяльність, постійно вивчає проблематику розвитку освіти в Україні, питання активізації пізнавальної діяльності студентів. Вона керує підготовкою аспірантів і докторантів, є членом двох спеціалізованих рад із захисту кандидатських і докторських дисертацій. К.В. Астахова є автором понад 270 наукових і науково-методичних публікацій. За її ініціативою в Харківському гуманітарному університеті “Народна українська академія” започатковано конкурс “Історія моєї родини”, розроблено проект освітянської бібліотеки. Вона є керівником наукової школи “Історія розвитку освіти України”.

У 1999 р. К.В. Астахову нагороджено знаком “Відмінник освіти України”, у 2008 р. – “За наукові досягнення” за плідну науково-педагогічну діяльність, впровадження сучасних методів навчання та виховання молоді. За значні досягнення в галузі науки, вагомий внесок у вирішення питань науково-технічних і соціально-економічних проблем, розбудову міста Харкова та патріотичне виховання молоді, високий професіоналізм Катерину Вікторівну нагороджено відзнакою міського голови “За старанність” (2005 р.).

Редколегія та редакція журналу “Український соціум” запропонувала К.В. Асхатовій відповісти на ряд запитань щодо навчання протягом життя.

Шановна Катерино Вікторівно! Значна частина Ваших наукових публікацій присвячена проблемам освіти, розвитку освіти як соціального інституту, впровадження навчання протягом життя (модель Lifelong learning), що не дивно. Адже саме в Харківському гуманітарному університеті “Народна українська академія”, ректором якого Ви є, традиційно проводяться науково-практичні конференції з різних аспектів розвитку освіти, багато років тому почалася робота щодо практичного впровадження в Україні безперервної освіти. Набутий досвід колективу Академії щодо створення оригінальної моделі безперервної освіти було висвітлено у 2011 р. в опублікованій до 20-річчя Харківського гуманітарного університету “Народна українська академія” монографії “Безперервна освіта як принцип функціонування сучасних освітніх систем (перший досвід становлення та розвитку в Україні)”¹.

Нині світ стрімко змінюється, у сфері освіти також постійно розвиваються інноваційні підходи. Скажіть, будь ласка, Ви, як і раніше, вважаєте, що:

1. Здатність до безперервної освіти протягом всього життя визначає конкурентоспроможність людини та суспільства в цілому?

– Ми всі вже живемо в іншому світі. Це – цивілізаційний злам, це незворотньо.

Неперервна освіта сьогодні – загально визнаний тренд. Але ж, як відомо, немає нічого більш незрозумілого, ніж “загальновизнане”.

Так чи інакше, але людина у сучасних умовах, якщо прагне гармонійного існування, повинна постійно розвиватися, намагаючись зрозуміти себе і світ.

Освіта, насамперед, покликана дати змогу людині познайомитися... із самим собою. Але ж цей процес відбувається у мінливому світі. Інакше кажучи, людина сама змінюється постійно, постійно змінюється і світ. Швидкість цих змін зростає за експонентою. Ось і виходить, що модель Lifelong learning – сучасна норма, об’єктивна необхідність.

Хоча норма – це не більше, ніж те, до чого ми домовились...

2. Які виклики стоять перед системою освіти нинішньої України, враховуючи складні соціально-економічні та соціально-політичні процеси трансформаційного переходу?

– Викликів і ризиків багато, вони постійно збільшуються, диверсифікуються. Якщо спробувати виокремити найгостріші, то це: а) цифровізація; б) швидкість перетворень; в) сурогатність світу.

Освіта приречена динамічно прокладати курс через цифровий ландшафт, підтримувати живу університетську культуру, змагатися з комп’ютерним інтерфейсом, розробляти відповідні педагогічні практики.

Цифрова епоха підриває (підірвала?) традиційну освітню систему. Чи зможемо впоратися з темпами, які притаманні сучасності... Завдання, які світ освіти це ніколи не вирішував.

¹ Непрерывное образование как принцип функционирования современных образовательных систем (первый опыт становления и развития в Украине): монография / Нар. укр. акад.; под. общ. ред. В.И. Астаховой. Харьков: Изд-во НУА, 2011. 216 с.

Та сама цифровізація створила навколо людини сурогатний, віртуальний світ, у якому немає живого, болю, смерті... Як у такому оточенні сформувати реальну, цілісну особистість? Ось такі вони, найгостріші виклики.

3. Який досвід впровадження інновацій у Харківському гуманітарному університеті “Народна українська академія”, підкріплений багаторічною практикою, здатний показати шляхи для кращого реформування системи освіти (адже не секрет, що всі освітні реформи в незалежній Україні ще не досягли бажаного результату)?

– Дякуємо за високу оцінку інноваційної діяльності, яку близько тридцяти років втілює у практику науково-освітній комплекс неперервної освіти Харківський гуманітарний університет “Народна українська академія”.

На жаль, нововведення останніх років частіше погіршують стан освіти, вносять в освітнє середовище сум'яття. Неузгодженість запозичених реформ посилюється невідповідністю ментальності населення. Все це є. Проте треба враховувати, що реформуються сьогодні практично всі освітні системи. І ніде ще реформи не завершено. Отже, спиратися на чийсь досвід неможливо. Всі перебувають у пошуку.

У такий спосіб вкрай зростає ціна власної помилки. Швидкість перетворень посилює і можливі негативні наслідки.

І все-таки, пошук власних відповідей на виклики через експериментальну діяльність, здається, чи не єдиний шлях у сучасних умовах.

Людський капітал досить швидко стає цінністю, яка мобілізує суспільство на своєрідній “стрибок” замість повільного процесу підвищення якості.

Саме такий “стрибок” дуже потрібен зараз, але в умовах кризи він вимагає іншої ціннісної шкали, іншої масштабності завдань, що висуваються.

Деякі освітні інновації (і ми відносимо до них і власний експеримент по створенню науково-навчального комплексу неперервної гуманітарної освіти) призводять до набуття нового розуміння освітнього процесу. Багато цікавих якісних освітніх перетворень, що започатковані у Харківському гуманітарному університеті “Народна українська академія”, просто неможливо описати виключно кількісними показниками.

Досвід Харківського гуманітарного університету “Народна українська академія” репрезентується системно (<http://dspace.nua.kharkov.ua>), і будемо вдячні за увагу до нього. Ми добре розуміємо, що наші напрацювання – не взірєць, а один з варіантів рішення сучасних освітніх викликів. Проте він, на нашу думку, дозволяє наближено наділити дійсність новими властивостями.

4. Чи варто з дитинства готувати дитину до ролі менеджера свого майбутнього, здатного через безперервну освіту шукати та розкривати свій індивідуальний потенціал? Чи не позбавить це її звичайних радощів дитинства?

– Важке і цікаве питання. Ризикну стверджувати, що ніхто з нас сьогодні немає жодної уяви про те, яким буде майбутнє сучасної дитини. Тобто готувати до того, що сьогодні ще не склалося, не сформувалося навіть приблизно...

Сучасним викладачам і батькам не позаздриш. Але як тоді бути?

Ми вже звертали увагу, що одна з головних функцій освіти – це познайомити людину із самим собою, підготувати до зустрічі зі світом, гармонійного співіснування з ним.

Сьогодні, здається, не потрібно нікого наздоганяти. Це безвихідь. Скоріше, мова повинна йти про розуміння напрямків, відповідно до яких слід рухатися.

Інакше кажучи, до мети – іншим шляхом. Знайомитись із собою і світом. Привчати мозок до важкої системної праці, глибокої, складної літератури, розуміння текстів, класичної музики, живопису... до всього того, що дозволить дитині з часом бути готовим до креативної діяльності, нетрадиційних, нестандартних рішень, яких вимагатиме час.

Освіта повинна допомагати людині бути гармонійною та щасливою. Це – в ідеалі.

5. Сучасна людина і сьогодні приречена на довічне навчання, якщо хоче бути успішною?

– “Приречена” та “довічне” – терміни, які не дуже корелюють зі щастям і гармонією. Давайте спробуємо без зайвої драматизації.

Ми сьогодні намагаємося реагувати на ситуацію, але не зовсім розуміємо, що відбувається.

Освіта може допомогти людині навчитися розуміти світ, себе, процеси, цифри, явища... Без розуміння керувати ані собою, ані процесами неможливо.

Ще зовсім недавно абітурієнт приходив до університету, щоб отримати те, чого він бажає. А сьогодні ситуація суттєво змінилася і вища школа покликана допомогти людині розібратися, а чого взагалі варто хотіти. Це зовсім інші речі, інші завдання та методологічні засади.

Сучасні професії відмирають з фантастичною швидкістю. Настає цивілізація ледарства. Дедалі більше зростатиме чисельність людей, яким нічого буде робити. Як опанувати цю данність, ніхто поки не розуміє.

Людину треба поінформувати, попередити: востребованість вимагатиме якісної, фундаментальної освіти, постійного її оновлення, самоосвіти. Отже, “довічне” навчання – перепустка до успішності. І кожен вирішуватиме самотійно.

6. І насамкінець, розкажіть, будь ласка, ключові (принципові) фактори успіху Харківського гуманітарного університету “Народна українська академія”.

– Дякую за визнання Харківського гуманітарного університету “Народна українська академія” успішним закладом. Щоб відповісти докладно навіть і монографії не вистачить, оскільки двадцять вісім років існування на сучасному освітньому полі, та ще й під час перманентних змін і перетворень...

Спробую стисло:

– постійне прагнення ставити правильні запитання замість пошуку правильних відповідей на запитання, що вже поставлені;

– харизматичні лідери (яскраві імена фундаторів створили додаткову капіталізацію);

– наявність ідеї, що сприймається всіма суб'єктами освітнього процесу;

– системне вивчення кращих практик;

– ставка на команду, її розвиток і збереження;

– реалізація принципу: “освіта не є послугою, а студент – не є клієнтом”;

– доброзичливе ставлення та підтримка з боку освітянської спільноти Харківщини;

– постійний пошук противаги (методичної та методологічної) ризику втрати якості освітнього процесу.

І на закінчення хотіла б побажати журналу успіхів і легкості у подоланні перешкод.

Редколегія та редакція журналу щиро дякують К.В. Астаховій за цікаві відповіді та сердечно вітають з ювілеєм.

Бажаємо Вам міцного здоров'я, щастя, благополуччя, оптимізму, невичерпної енергії та нових творчих успіхів. Зичимо Вам невпинного руху вперед, нехай у всіх починаннях Вас супроводжують розуміння та підтримка з боку колег і однодумців, а професійна діяльність буде сповнена задоволенням та творчими перемогами. Хай Вашій талановитій душі буде завжди затишно, здійснюються найзаповітніші мрії та бажання, а мир і радість завжди панують у Вашому домі.

***З повагою,
редколегія та редакція журналу “Український соціум”***